

De kaart van Van Geelkercken

Na de reformatie werden de bezittingen van rooms-katholieke instellingen als kerken, kloosters en kapittels onttrokken aan hun bestemming. De opbrengsten waren altijd gebruikt voor de rooms-katholieke eredienst en voor het levensonderhoud van ambtsbedienaren, zoals pastoors. Voortaan werden deze gebruikt voor de instandhouding van de gereformeerde kerk en het onderwijs.

Er volgde een korte periode van beheer door verschillende instanties, waarna dit kwam te berusten bij de Staten van de Veluwe. Deze hebben het voormalige kloosterterrein van het Sint Jansdal en de omliggende boerderijen van 1600 tot 1735 in beheer gehad. Per complex van goederen stelde men een rentmeester aan.

Er volgde een korte periode van beheer door verschillende instanties, waarna dit kwam te berusten bij de Staten van de Veluwe. Deze hebben het voormalige kloosterterrein van het Sint Jansdal en de omliggende boerderijen in Ermelo van 1600 tot 1735 in beheer gehad. Per complex van goederen stelde men een rentmeester aan.

Ermelo lag ver van Arnhem en niet alle leden van de staten zullen de bezittingen hier hebben bezocht. Het was wel handig als zij enig idee hadden hoe de ligging was van de goederen waarvoor de rentmeester en zichzelf verantwoordelijk waren. Vandaar dat zij de Gelderse cartograaf Nicolaes van Geelkercken (ca. 1585-1656) rond 1632 gevraagd hebben om de landerijen in Horst op te meten en in kaart te brengen. Het is geen mooi versierde en uitgewerkte kaart geworden, maar hij gaf wel een behoorlijk correct beeld. Er is het nodige over te vertellen. De kaart is in het Gelders Archief te vinden onder naam *'Ruïne van het Loosche Clooster'*.

De situatie in 1632 vergeleken met 1890

Vergelijking van het centrale deel van de kaart met de topografische kaart van 1890 laat zien dat er toen nog grote overeenkomsten waren. Dit ondanks inmiddels verlopen 260 jaar en de wisselingen van eigenaar. Rechtsboven lag het Reyckelers - of Reijsselaers Bos, een groot perceel dat moeiteloos is terug te vinden. Later heette dit het Regelenbos en hier is nu het recreatieterrein De Hanenburg van de familie Kortlang.

Iets meer naar onderen lag in 1632 de Encker Kamp waarvan de vorm in 1890 ook nog mooi te zien was. Dit stuk grond maakt nu deel uit van de hertenkamp van 's Heeren Loo. De akker ontleende zijn naam aan de enk van Lozenoord, op de kaart links van deze boerderij. Tussen deze kamp en Lozenoord is mogelijk een deel van de Tonselse Beek getekend. Deze heeft zijn bron in de gracht van Groot-Emaus.

Links van het Regelenbos lag een perceel hakhout dat een groot perceel wat vreemd schuin afsloot. Ook deze lijn was in 1890 nog aanwezig, maar het hakhout had plaats gemaakt voor een akker (wit op de kaart).

Zo zijn er nog meer terreinvormen en grenzen terug te vinden. Helemaal links lag de boerderij De Hoogen Geest met daaraan grenzend een gebied dat in 1630 werd aangeduid als de gemeijnen Drijs. Eigendom van de gemeenschap dat 'driest' lag, dus niet bebouwd werd of vanwege de matige kwaliteit bebouwd kon worden. Het was eigenlijk een deel van de Horster-Zoom.

Op het kloosterterrein gaan we hieronder nader in.

Het eigenlijke kloosterterrein

We zoomen in op het centrale deel van de kaart. Daar is het nog goed te herkennen kloosterterrein te vinden. Rechts ervan heeft Van Geelkercken de titel van de kaart geschreven. Links staat het woordje poort en wanneer je dat weet zie je ook dat het gebouw met een simpel haaltje is getekend.

Rechts ervan een hooiberg en een laag dakje, misschien een schuur en nog enkele globaal aangegeven gebouwen die met elkaar de boerderij Groot Loo vormden. Nog meer naar rechts lijkt een perceel omheind te zijn, misschien de begraafplaats van de Johanniters. Dat stemt wel overeen met later gedane vondsten van menselijke resten. Opmerkelijk is de tekening van iets dat op een kapelletje lijkt. De geschreven bronnen uit eerder tijd wekken de indruk dat alle gebouwen, behalve de poort, waren afgebroken.

Enkele nog bekende namen

Ten noorden van het kloosterterrein lag een vrij grote akker die op de kaart is aangeduid als 't Roolant. Het kost niet veel moeite om hierin het Roodeland te herkennen dat tot de jaren zeventig door landbouwer Jan van de Pol bebouwd is geweest.

Nog meer noordelijk hiervan liep een weg die we nu kennen als Horloseweg. Daarboven zijn op de kaart twee akkers aangegeven waarvan de namen verticaal zijn genoteerd. Het gaat om de Wickkamp en de Haverkamp. De naam Haverkamp is bewaard in de daar in 1912 gebouwde boerderij. Haver werd geteeld op akkers die in al iets vochtiger gebieden lagen. Wikke was een groenbemester en vroeg ook een vochtige grond.

Verdwenen na 650 jaar

Ten slotte nog even enige aandacht voor de linkerbovenhoek van de kaart. Daar zijn enkele percelen getekend in het gebied dat de Rietmheen werd genoemd. Ook is een klein stukje Zuiderzee te zien. Een van de percelen heette de Paterskamp en deze lag er tot voor enkele decennia nog precies zo. Een ander perceel heette Roohul en was in 1487 onder die naam al bekend. Hul betekent hoogte of heuvel. Het voorvoegsel 'Roo' kan te maken hebben met het vrijmaken van (roden) van gewas als bomen en struiken. Dat geldt trouwens ook voor het Rode Land elders op de kaart. Er zou nog wel meer over deze kaart zijn te vertellen maar dit verhaal is alweer te veel uitgedijd.

Bronnen:

- Fragment kaart. Gelders Archief 0498 Collectie Van Geelkercken 11.
- Verpachtingsbesluit. Gelders Archief, NL-AhGIdA_0008_603-0013.

Verantwoording afbeeldingen:

- Kaart Ruïne van het Loosche Clooster. Gelders Archief 0498 Collectie Van Geelkercken 11.
- Fragment Topografische kaart 1890. Uitg. Het Kadaster/Topografische Dienst. Collectie auteur.
- Foto De Hoogen Geest. Fotograaf onbekend. Afdruk van een rond 1985 door de familie Van Loo beschikbaar gestelde foto.
- Poortgebouw. Gelders Archief, Topografisch Historische Atlas nummer 1551-3704. Cornelis Pronk ca 1720-1759.
- Luchtfoto Topografische Dienst 1948. Collectie auteur.
- Knipsels afkomstig van kranten van de website van het Streekarchivariaat Noordwest-Veluwe.